

Koninklijke Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst

Reisbrieven over Aziatische kunst

door Herman Visser 1921-1922

Algemeen Handelsblad van vrijdag 29 juli 1921 - Avondblad - Tweede blad, p. 5

[bewerking: Pauline Lunsingh Scheurleer en Dr. Marie Yasunaga]

Reisbrieven over Aziatische kunst

IX - Baron Sumitomo's verzameling Chineesche bronzen, en andere particuliere collecties

Van uit China het vervolg mijner berichten over Japan. Mij weer geheel in het dierbare Japansche milieu te verplaatsen, is, na een bezoek aan Korea, Moekden¹, en een verblijf van een paar weken te Peking, echter niet zoo heel makkelijk. Het zich hier in een Japansche sfeer hullen, eischt, door het immense verschil tusschen Japan en het China van heden, geduchte concentratie.

Er moge dan hier in China ook al veel minder fraais, in architectuur en beeldhouwkunst na den T'ang-tijd², in schilderkunst na het begin van den Ming-tijd³, gewrocht zijn, - China's oudste, magistraalste en meest karakteristiek Chineesche kunst (van ruw genomen 1000 v. Chr. tot een paar eeuwen na Chr.), behoort tot de meest grandioze uitingen van beeldend vermogen, die de menschheid gekend heeft.

Deze oudste kunst omvat de werken (hoofdzakelijk in brons, in steen en in aardewerk) van den Chou- en den Han-tijd⁴. Dat hiervan de Chou-bronskunst verreweg bovenaan staat, wordt heden reeds vrij algemeen toegegeven.

1 Mukden, the Manchu name of Shenyang (瀋陽), formerly known as Fengtian (奉天), is a city in Liaoning province, China. Following the Russo-Japanese War in 1905, Mukden was taken by the Empire of Japan and became one of the pivotal posts of the South Manchuria Railway for the enhancement of the Japanese presence and its economic expansion in the area.

2 The Tang dynasty (唐) lasted from 618 until 907.

3 The Ming dynasty (明) lasted from 1368 until 1644.

4 The Zhou dynasty (周) was the longest dynastic regime in China, which lasted from 1046 BC to 256 BC, succeeded by Qin, and thereafter by the Han dynasty (202 BC-9 AD, 25-220 AD).

Een flinke stap verder is dan het besef, dat China in de Chou-bronzen het beste en meest weidsche en krachtigste in zijn geheele kunst heeft bereikt, en dat de geweldige vormen, en het buitengewoon meesterschap in ornamentatie en techniek dezer bronzen, door slechts weinig in de geheele beeldende kunst wordt overtroffen, door schier niets wordt geëvenaard.

Tot dit inzicht komt men echter heden ten dage niet meer in het land, waarin de Chou-bronzen tientallen eeuwen geleden vervaardigd zijn. Zij deelen namelijk het lot van de overige groepen van China's beste kunst: men moet ze buiten China zoeken.

De waarlijk eerste klas Chou-bronzen - grootsch van vorm, subliem van gietwerk, strak en emotioneel van ornament, sterk van ornament-compositie, superieur van stof, en, wat hier een uiterst belangrijke, schoon niet zuiver aesthetische, factor is: prachtig van patina - zijn in Europa en Amerika zeer schaarsch.

De Freer-collectie te Washington, die ik, zooals in mijn vorige brieven reeds werd vermeld,⁵ nog niet kon bezichtigen, moet eenige zeer goede stukken bezitten. Waarvan ik mij later eerst eens persoonlijk moet overtuigen.

Bij een opsomming van de beste, grootere, stukken in Europeesche collecties, komt men tot het resultaat, dat het museum te Leiden een stuk⁶, de collectie Stoclet te Brussel eveneens een stuk, de Engelsche verzameling Eumorfopoulos twee bronzen, het Louvre en Musee Cernuschi te Parijs ieder een stuk (de groote brons in dit museum wordt vóór den Chou-tijd gedateerd), en de Parijsche kunsthandel enkele exemplaren rijk zijn. Rekent men hierbij eenige wellicht goede stukken in Duitschland, die mij evenals de bronzen der Freer-collectie op het oogenblik onbekend zijn, dan is het eind der optelsom, dat Europa niet veel veel meer dan een dozijn zeer importante stukken bezit.

De musea te New York, Boston en Philadelphia, kunnen tezamen een vijftal buitengewone stukken toonen.⁷ Zijn de Freer bronzen werkelijk zoo fraai als men zegt, dan brengt Amerika het, met nog een enkel stuk uit particulier bezit, wellicht tot hetzelfde aantal meesterstukken, als waarop Europa kan bogen.

Deze suffe, magazijn-achtige opsomming, is onontbeerlijk om u eenigszins den ongeloofelijken rijkdom aan allerschoonste vroegste Chineesche bronzen der collectie Sumitomo te Osaka, duidelijk te maken. Ik overdrijf namelijk geenszins, als ik beweere, dat het aantal der stukken in Baron Sumitomo⁸'s verzameling, het vijftien- à twintigvoud is van de met die bronzen op één trap staande exemplaren buiten Oost-Azië.

Het exceptioneele der Sumitomo-collectie is bovendien, dat zij bronzen van zeer grooten omvang - van opperste schoonheid - bezit, die men nergens anders kan vinden.⁹

---

5 See letters I and III.

6 Probably [RV-1653-Z](#) in Museum Wereldculturen in Leiden. Illustrated in the catalog of the first exhibition of the VVAK *Catalogus der Tentoonstelling van Oost-Aziatische kunst*, Amsterdam, 1919, nr. 1.

7 See letters I, III and IV.

8 See letter V, note 2.

9 The ancient Chinese bronze vessels and mirrors formed the core center of the Sumitomo collection. Tomoito eagerly shared his collection through exhibitions and publications (see note 8) and promoted research that had rarely been studied by that time. His comprehensive and systematic collection gained international recognition. The family donated over 500 pieces to establish the Sen-Oku Hakukokan Museum in 1960.

In sommige stukken geniet men van vormen, ornament-compositie en ornament-elementen, die men elders ook al niet aantreft. Voeg ik hier nog bij, dat geen werk in deze geheele verzameling slechts in de geringste mate verdacht lijkt (schier onbegrijpelijk dat op dit uiterst lastig terrein zoo iets kon worden bereikt!), en dat de bewonderaar al dezer schatten geheel van de wijs raakt, als hij voor zichzelf tracht te bepalen wat dan wel het overweldigendst stuk dezer verzameling is, dan begrijpt men, dat ik na eenige uren kijken zoo opgetogen, doch tevens ook zoo verward van geest was, dat het boek der bezoekers, onder mijn handtekening, van een verkeerden maand-naam werd voorzien [afb.1, 2].

Het grootsche, het magistrale der oudste Chineesche bronzen, ligt in het absoluut onpersoonlijke, in het kosmische element dezer kunst, die als het ware ontstaan is. Evenals bij het beleven der beste muziek van Palestrina en Bach, en van de subliemste werken van het oude Egypte, is voor het beleven der geweldigste Chou-bronzen karakteristiek: het bij dat beleven ontbreken van alle associaties van menselijk-psychischen aard. Zoo wordt aan de scheppers dezer opperste werken niet meer gedacht. Daar komt men niet toe.

Is dit niet het criterium van de ons het hevigst ontroerende kunst?

Het zou hier juist van pas zijn, over de hoogst belangrijke plaats die de ornamentkunst in de beeldende kunst inneemt, uit te weiden. Ik zou daarmee echter, afgezien nog van het gebrek aan plaatsruimte, geheel buiten het kader dezer brieven geraken.

Het is ondoenlijk hen, die de Chineesche bronzen zelfs niet uit afbeeldingen kennen, met deze weinige woorden de grandioze plaats te doen beseffen, die de Chou-brons-kunst in de geheele beeldende kunst inneemt. Gelukkig zijn echter verscheidene bewonderaars der Aziatische kunst ten onzent, door het zien van eenige stukken en afbeeldingen, eenigszins op de hoogte. Zij zijn voorbereid. Indien hun naast deze regels de afbeeldingen aller stukken der Sumitomo-collectie kunnen worden getoond, zullen zij aanstonds het belang dezer verzameling, en vooral de sterke schoonheid der oude Chineesche bronzen, in vollen omvang beseffen.

Welaan, niet te lang nadat deze regels u zullen hebben bereikt, wordt het inderdaad mogelijk mijn verslag over deze buitengewone collectie met de afbeeldingen al harer schatten te illustreeren.

In Amerika had ik reeds hooren verluiden, dat er een nieuwe, zeer uitgebreide, geïllustreerde catalogus der Sumitomo-collectie zou verschijnen (de eerste vorm van dezen catalogus bestond slechts uit twee deelen). In Tōkyō informeerde ik bij prof. Taki, den redacteur van de "Kokka"¹⁰, hoe het met de uitgave van den nieuwen catalogus gesteld was. Ik vernam, dat deze, door de "Kokka" verzorgde uitgave juist gereed was, doch niet in den handel zou komen. Prof. Taki beloofde mij echter, moeite te doen, der "Vereeniging van Vrienden der Aziatische Kunst" deze uitgave te bezorgen.

Prof. Taki heeft woord gehouden. Op het eind van het bezoek bij baron Sumitomo, die zelf overgekomen was om mij zijn schatten te toonen, werd door een bediende een vijftal lijvige deelen aangedragen.¹¹

[Koyū \(wijnvat, yu\), in de vorm van een tijger met een kind](#) [Afb. 1], China, late Shang-periode, 11de eeuw v.Chr., brons, h. 35,7 cm, Sen-oku Hakukokan Museum, see Senoku Seishō cat.nr. 68

[Kijinko \(monumentale trom, ku\), met menselijke gezichten en meanders](#) [Afb. 2], China, late Shang-periode, 12de eeuw v.Chr., hoogte 86,9 cm, Sen-oku Hakukokan Museum, Senoku Seishō cat.nr. 130

10 For Taki and Kokka, see letter V.

11 Sumitomo Kichizaemon, *Sen'oku seishō* (The collection of old bronzes of Baron Sumitomo), with texts by Hamada Kōsaku and Harada Yoshito, 1921-1924. Rijksmuseum Research Library, 694 F 2 (MAK r.i.528).

Ik begreep wat dit beteekende. Wel was het buitengewoon waardevol, en voor genoemde vereeniging zoo eervol geschenk, er naar, dengeen, die het kostelijk boekwerk in ontvangst had te nemen, verlegen te maken over zooveel welwillendheid, voorkomendheid en royaliteit.

Drie deelen zijn aan de bronzen, twee deelen aan de bronzen spiegels gewijd. De lichtdrukken zijn volmaakt, en de verdere uitvoering der deelen is boven allen lof verheven.

Prof. Hamada¹² van de universiteit te Kyôto (de eenige Japansche hoogleeraar in de archaeologie), een van Japans kundigste en scherpste koppen, verzorgde den tekst van de drie, over de bronzen handelende, deelen.

Indien de elementen en andere factoren het Hollandsch schip, dat met meer fraaie en nuttige boeken, dezen catalogus naar Nederland brengt, gunstig gezind zijn, zullen de leden der "Vereeniging v. Vr. der Aziatische Kunst" over eenige maanden van dezen catalogus kunnen genieten.

Een eigenaardigheid bij het bezichtigen van Japansche particuliere collecties, zij hier terloops vermeld. Het gebeurt vaak, dat de kunsthandelaar, door wiens bemiddeling het meerendeel der werken in een collectie kwam, bij het bezichtigen dier verzameling door een belangstellende, uitgenoodigd wordt daarbij aanwezig te zijn. Daar een groot deel der Sumitomo-collectie door bemiddeling van de bekende firma Yamanaka¹³ gevormd werd, trof het zoo, dat ik bij mijn bezoek het hoofd dezer wereld-firma ontmoette.

De bijzonder genotvolle dag in Osaka, waarvoor ik baron Sumitomo niet dankbaar genoeg kan wezen, werd besloten met het bijwonen van een voorstelling in Osaka's beste marionetten-theater.¹⁴

Het marionetten-theater in Japan, is iets heel bijzonders, iets heel verschillends van het marionetten-theater in het Westen. Het wordt nergens beter, dan juist te Osaka, vertoond. Ik moet hier volstaan met de aansporing bij een bezoek aan Osaka, deze verfijnde kunst niet te vergeten.

Bij mijn eerste bezoek aan baron Masuda te Tôkyô was het onmogelijk geweest de reeds in Holland op mijn programma staande Tôsa-rol door Takayoshi¹⁵, te bezichtigen. De makimono werd namelijk gerepareerd [afb. 3].

Op Baron Masuda's Kôbô Daishi feest, informeerde ik voorzichtig, of er dan kans bestond, dat ik bij mijn tweede verblijf te Tôkyô, de kostbare rol, waarop ik al mijn zinnen gezet had, zou kunnen zien. Het antwoord van den gastheer gaf slechts flauwe hoop. Het repareren van dergelijke stukken geschiedt niet van heden op morgen.

[Sekiya \(Scene uit hoofdstuk 16, Seki Ya\)](#)

[Afb. 3], Genji Monogatari Emaki, Japan, Heian-periode (794-1185), rolschildering, kleuren op zijde, maten niet bekend, Tokugawa Art Museum

---

12 Hamada Kôsaku (1881-1938) was a professor of archaeology at the Kyoto Imperial University. He was known to scholars and art lovers outside of Japan as one of the frequent contributors to the *Kokka* journal.

13 Yamanaka Sadajirô (1866-1936) was an art dealer and president of the Yamanaka Shôkai, or the Yamanaka & Co., Ltd., which sold Japanese and Chinese art objects to European and American art market through their branch shops in New York, Boston, London, and Chicago.

14 The Bunrakuza (1872-1926) was the most successful and the only theater in Osaka that staged *Ningyôjyôuri*, with puppet performances accompanied by music and chanting.

15 Fujiwara no Takayoshi was a court painter in the late Heian period, 12th century, who served for Emperor Toba and Emperor Go-Shirakawa. The painted scrolls Tale of Genji (Genji Monogatari Emaki) were attributed to Takayoshi during the Edo period; today, it is believed to have been created by several court painters. The Owari Tokugawa family owned three scrolls, which are today in the Tokugawa Art Museum, Nagoya, and the other remaining one volume that had been in the collection of the Hachisuka family is now in the Gotoh Museum, Tokyo.

Het is intusschen meegeloopen. Ik heb het groote voorrecht gehad deze makimono, die met drie andere rollen door Takayoshi (in het bezit van Markies Tokugawa), het viertal oudste documenten der nooit volprezen Tōsa-school, vormt, rustig te mogen bekijken.

Deze makimono behoort wel tot het subliemste van wat ik in Japan heb gezien. Dit is de Tōsa-school in haar innigste en opperste schoonheid. Omdat deze school, zooals reeds zoo dikwijls gezegd, het meest karakteristiek voor Japan is, werd in deze rol, en naar ik hoop ook in Markies Tokugawa's makimono's het nobelste, fijnzinnigste, doch vooral het teederste Japansche sentiment vastgelegd.

Takayoshi's diep ontroerende makimono getuigt in haar subtiel gecomponeerde, en schier bovenaardsch harmonieus gegroepede mannen- en vrouwenfiguren, van de edelste Japansche karakter-eigenschappen. Zij is mij evenzeer hierom, als om haar onschatbare kunstwaarde, zoo uiterst dierbaar geworden.

Laat mijn geheugen mij niet te zeer in den steek, dan heeft Roorda, in een twee jaar geleden gehouden voordracht over Japansche schilderkunst,¹⁶ de prachtige fluitspelersscène uit deze makimono, als lichtbeeld vertoond.

Wie Japan anders dan met toeristen en handelsmans oogen bekijkt, vindt zelfs heden ten dage nog van het door Takayoshi vertolkte: soms in een nog gaaf milieu. Er is, in een heel anderen toonaard, toch wat van Italië en Frankrijk, in dit heerlijke land.

Een der bekendste Japansche particuliere collecties, is tegenwoordig die van den heer Hara te Yokohama.¹⁷ Behalve van eenige belangrijke stukken (een paar vroege Boeddhistische schilderijen, en de bekende, kleinere, landschaps-makimono door Sesshû), valt bij een bezoek aan het huis van den heer Hara, vooral van het prachtige park te genieten, waarin het op een heuvel stand huis is gelegen.

De heer Hara huldigt het prijzenswaardig idee, dat een zoo schoone bezitting iedereen ten goede moet komen. Vandaar dat een ieder overal vrij mag rondwandelen.¹⁸ Zelfs vlak bij het huis treft men wandelaars.

Een experiment als dit, is in een land als Japan mogelijk. Zelfs voor Japansche kinderen is een mooie aanleg veilig.

Tijdens Tagore's verblijf in Japan, is hij de gast van den heer Hara geweest.¹⁹ Men toonde mij de kamer, waar hij gewerkt heeft. Door het venster van deze fijn geproportioneerde, sobere, ruimte open te schuiven, verkrijgt men een verrukkelijk uitzicht op de baai en de haar omringende bergen. Het zal Tagore in deze gelukzalige atmosfeer wel niet aan inspiratie hebben ontbroken.

---

16 T. B. Roorda, the archivist of the VVAK, gave lectures on Japanese painting 'Voordracht over Japansche Kunst met lichtbeelden' at the Gebouw Industrieele Club in Amsterdam on March 26th and in Den Haag on March 28th in 1919.

17 See letter No. V, note 1.

18 The outer garden of the Sankei-en was opened to the public in 1906.

19 In 1916, the Indian poet Tagore (1861-1941) stayed at Hara's guest house (Shōfūkaku) for two months.

Een collectie te Tôkyô, die op eenige der meest bekende Japanse meesterwerken kan bogen, is die van den heer Nedzu. Het belangrijkste stuk in deze verzameling, is de beroemde, aan Kanaoka²⁰ toegeschreven (ernstige menschen gelooven niet meer aan deze toeschrijving) Nachi-waterval, een kakemono, die vroeger tot de collectie Akaboshi²¹ behoord heeft [afb. 4].

De roem, die van dit prachtige stuk uitgaat, is volkomen gewettigd; in vroeg-Japanse landschapskunst, vindt deze schildering nergens haar gelijk. Het stuk overtrof mijn hooggespannen verwachting.

Men vindt de kakemono talrijke malen afgebeeld. Van het fijne, buitengemeen nobele kleur-schema, dat, in combinatie met zeldzaam vitale details (ik denk vooral aan de prachtige lijn- en kleurbehandeling der stralend uitschietende dennennaaldbundels in de, de compositie krachtig schragende, boompartijen), tot een voldragen schoone kleuren-verdeeling opgevoerd is, vermag echter geen afbeelding een indruk te geven. De photographie geeft slechts de sterk rhythmische architectuur van het krachtig verticaal geaccentueerd stuk weer. Hetgeen echter al heel wat is.

De heer Nedzu bezit voorts een beroemd paar schermen door Korin²², dat (men moet den Nachi-waterval dan geheel vergeten) zeer de moeite waard is, aandachtig te worden bestudeerd. Het is het paar schermen met de paars-blauwe irissen op goudgrond [afb. 5].

De compositie moet hoogelijk worden geroemd. De contouren zijn soms vrij gevoelig.

Het beste is echter in de eigenaardige accoorden van verschillende kleursterkten en geringe kleurnuanceering, paars-blauw der bloemen, bereikt. Men zou, voorzoover het de bloempartijen betreft, bijkans van monochromie (dit keer eens niet in zwart) kunnen spreken.

Volledigheidshalve zij nog vermeld, dat ik in de collecties Magoshi, Inouye en Kuroda (alle te Tôkyô), fraaie en interessante Chineesche schilderkunst heb gezien. De Keion makimono uit Baron Iwasaki's verzameling, werd reeds vroeger vermeld.²³

Een bijzonder aangenaam bezoek in den omtrek van Kobe, was dat bij den heer Murayama²⁴, den eigenaar van de zoo wel bekende "Kokka".

Kose Kanaoka (toegeschreven), Kose Kanaoka (attributed), [Nachi no Taki zu \(Nachi waterval\)](#) [Afb. 4], Kamakura-periode, 13de-14de eeuw, hangrol, kleuren op zijde, 160,7 x 58, cm, Nezu Art Museum, Tokyo

Ogata Kōrin, [Kakitsubata zu \(Irises\)](#) [Afb. 5], Japan, Edo-periode, 18de eeuw, twee zesslagsschermen, kleuren en goud op papier, elk 151,2 x 58,8 cm, Nezu Art Museum

20 Kose Kanaoka (date of birth and death unknown) was a court painter of the second half of the 9th century who founded Kose School.

21 Akaboshi Yanosuke (1853-1904) was an industrialist who achieved wealth through the money-lending business. Akaboshi's art collection, including the water-fall painting, was auctioned in 1917.

22 Ogata Kōrin (1658-1716) was a painter from the mid-Edo period, who revived the Rimpa school of painting.

23 See Letter no. VII.

24 Murayama Ryōhei (1850-1933) was the president of the newspaper company Asahi Shimbun. Being an art lover and collector himself, Murayama financially supported the art journal Kokka. His collection is housed in the Kosetsu Museum of Art, which opened in Murayama's former residence in Kobe in 1973.

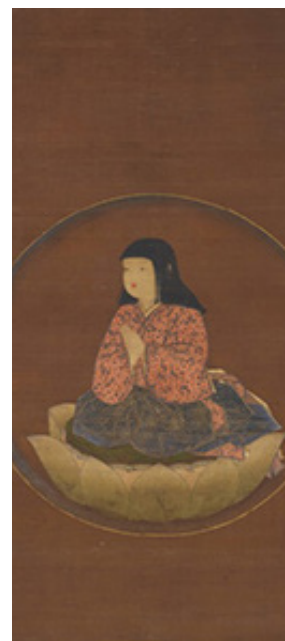
In deze collectie is het fijne, door Binyou[sic] afgebeelde, portret van Kōbō Daishi als kind [afb. 6].²⁵ Het in een cirkel gecomponeerd werk, is op den naam Nobuzane geboekt. Belangrijker is in deze uitgebreide verzameling, een omvangrijke Boeddhistische schildering uit de Fujiwara-periode. Het is de bekende voorstelling van den Boeddha op het sterfbed [afb. 7]. Een hoogst important stuk, dat in Japan zelf minder bekend is, dan het verdient.

Tot zoover over het in particuliere collecties geziene. Wie de beste schilderijen in Japan wil bestudeeren, kan het niet zonder het bezichtigen van particuliere collecties stellen. Zij bevatten werken, die men in gelijke soort, noch in de musea, noch in de tempels kan vinden.

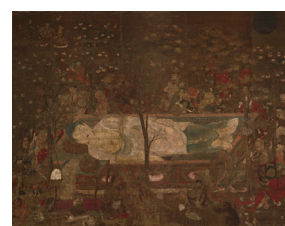
Men verrijkt echter niet slechts zijn kunstkennis, indien men de gast van Japansche verzamelaars is, want behalve van kunst valt er vaak van de beminnelijke en fijngevoelige persoonlijkheid van den gastheer, van de meest voorkomende gastvrijheid, en van nog zoo veel meer, dat een verblijf in Japan tot iets onvergetelijk innigs en schoons maakt, te genieten.

H. F. E. Visser

Peking, 7 Juni 1921

Anoniem, [Chigo Taishi zō](#) ([portret van Kōbō Daishi als een kind](#)) [Afb. 6], Japan, Kamakura-periode (1185-1333), hangrol, kleuren op zijde, maten niet bekend, Kosetsu Art Museum, Kobe

Anoniem, [Butsu Nehan zu](#) ([Boeddha's toegang tot het Nirvana](#)) [Afb. 7], Japan, Heian-periode, 12de eeuw, hangrol, kleuren op zijde, 155,1 x 202,8 cm, Tokyo National Museum, inv.nr. A-10599

25 See Laurence Binyon, *Painting in the Far East*, 1912, plate VI: 'Portrait of Kobo Daishi as a Child' by Nobuzane from Kokka.